

﴿١٤﴾ سُورَةُ إِبْرَاهِيمَ **İBRAHİM SÛRESİ**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

İbrahim Aleyhisselâm, Rasûl-û Ekrem'in Cedd-i Âzamı'dır. Sûrede İbrahim Aleyhisselâm'ın bahsi olduğu için, sûrenin ismi "İbrahim" olarak buyurulmuştur. Bu sûre; 52 âyet, 831 kelime, 3434 harften ibarettir.

"Bismillâhirrahmânirrahim. 114 sûrede, 114 def'a tekerrür ediyor" söylemek daha evlâdır. Bazıları demişler ki; yalnız sûreyi Nahil'de olan, "Bismillâhirrahmanirrahim" hâlis âyettir. Âllâh'tan gelmiştir, diğerleri onu tekerrür ediyor.

الرَّكِتَابُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ

الر Evvelki sûrelerde geçtiği gibi, Müteşabihât-ı Kur'aniye'dir diyorlar. Celâleyn Tefsiri ve diğer mütekaddiminin fikirleri; "Muhib ile mahbubun arasında bir şifre gibidir. Biz burada fikrimizi karıştırmayız. Âllâhü e'lemü bi murâdihi bi-zêlike. Âllâh muradına âlemdir, Âllâh'ın muradına bırakıyoruz" demişler. Son gelen bazı ulemâ da her harften, bir kelime almışlar. Elif-Âllâh'tan, Lâm e'lemü'den muradihi bizâlike Enellâhü Rakibü aleyküm, Elif-ene,

Lâm-Âllâh, Ra-Rakib. Yahut Eyyühel insanül -lâyikul-rakibü-rahi-mü. Eslem olan, Âllâhü e'lemü bimiradihi bizêlike'dir.

Hâlik-i Kâinât, Kur'an-ı Azimüşşan'ın hele bu âyetinde ta'zi-mini bildirmek için beyan ediyor. Buyuruyor ki; **كِتَابٌ** Bu Kur'an, Kitâbullah'tır yahut bu sûre Kitabullah'tır. **أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ** Biz, size inzâl ettik lâfzan ve mâ'nân. Zaman-ı Saadette zuhur eden kelimât üç nev'idir. Biri lâfzan ve mâ'nân gelen, Âllâh'tan ki Kur'an'dır. Bu da ancak Cibril-i Emin'in tevassulu ile gelendir. Kur'an, melek vasıtası ile inzâl edilendir. Diğeri, Rasûl-û Ekrem'in kalbine nâzil olan İlhamât-ı İlâhiye'dir ki ibâre Rasûl-û Ekrem'indir, o da Hadis-i Kutsi'dir. Diğeri üçüncü nev'i ise gelen ilhamlar, Rasûl-û Ekrem'in halkın arasında konuşulan kelimeleri ki hadislerdir. **لِتُخْرِجَ النَّاسَ** İnzâlin hikmeti budur. Tâ ki sen, insanları çıkarasın **مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ** karanlıktan, küfür karanlığından imân nuruna. Zulmet-i nur dünyada hissidir, kıyamette aynen zuhur ediyor. **بِأَذْنِ رَبِّهِمْ** Sen çıkaracaksın, ama yine biizni İlâhi ile olur. **إِلَى صِرَاطٍ** Sırat-tarik-yol demektir. Âllâh'ın yoluna çıkarman için, dosdoğru yoludur. **الْعَزِيزِ** Galibin gâlibi olan Âllâh. **الْحَمِيدِ** Mahmûd olan, her tarafta hamd-û senâ edilen, her kuvvetin fevkinde kuvvet sahibi olan Âllâh'ın yoluna, tevfik yüzünü çevirmek içindir. Kur'an-ı Azimüşşan'ın gönderilmesinden gaye, ibret budur ki; İnsan, zulmet-i küfürden, nûra yetişsin.

اللَّهُ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَوَيْلٌ لِلْكَافِرِينَ مِنْ -2
عَذَابٍ شَدِيدٍ

اللَّهُ O, aziz-i hamid Âllâh ki **الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ**

göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. **وَوَيْلٌ لِّلْكَافِرِينَ مِنْ** Şiddetli azaptan, yazık o kâfirlere (ki zulmetten nûra çıkmadılar.)

الَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ -3
وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ

O kâfirler ki severler, ihtiyâr ederler, dünyanın hayatını âhirete tercih ederler, bu kendine aittir. Bununla da kalmıyor **وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ** yüzünü çevirirler, insanları çevirirler. **وَيَبْغُونَهَا** Âllâh'ın yolundan alıkorlar **عَن سَبِيلِ اللَّهِ** İste **أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ** ve o yolu, eğriliğe çevirmek isterler. **عِوَجًا** bunlar, haktan uzak bir dalâlete düşmüşlerdir.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ -4
وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

Her ümmete gönderdiğimiz peygamberleri ancak (emir ve nehiyleri) onlara apaçık bildirsin, (kolaylıkla anlasınlar) diye, kavminin diliyle gönderdik. **فَيُضِلُّ اللَّهُ** Ondan sonra Âllâh-û Teâlâ, dihedğini dalâlette bırakır ve dilediğini hidâyete erdirir. **وَهُوَ الْعَزِيزُ** Âziz; gâlip mülkünde O'dur. Hâkim; her şeyi yerli yerinde halk eden O'dur. Çünkü O, güç ve hikmet sahibidir.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ -5
وَذَكِّرْهُمْ بِآيَامِ اللَّهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ Ey Habibim, ümmetine Mûsâ Aleyhisselâm'ın

ahvâlini, tafsilâtını haber ver. Biz, Mûsâ Aleyhisselâm'ı gönderdik, بِآيَاتِنَا dokuz âyet ile. Biri elindeki âsâ idi, ikinci yed'i beyzâ. Elini, koltuğundan çıkardığında Güneş'ten daha ziyade parlardı. Üçüncü, imân edeceğiz diye yalan söylediler, imân etmediler. Âlû lâh-û Teâlâ, çekirge musallat etti. Dördüncü, bitler zuhur etti. Rica ettiler Mûsâ Aleyhisselâm'a, duâ etti Mûsâ Aleyhisselâm, bitler kalmadı. Onlar yine imân etmediler. Beşinci, kurbağalar musallat oldu. İmân edeceğiz dediler, kurbağalar zail oldu, yine imân etmediler. Altıncı, öyle ki Nil Nehri kan olurdu. Yine müracaat ettiler imân edeceğiz diye, yine imân etmediler. Yedinci, Fir'avn denizde cemâati ile gark oldu, yine imân etmediler. Sekizinci, Asasını taşa vurduğunda on iki çeşme zuhur etti, onu da gördüklerinde yine imân etmediler. Dokuzuncu, Kârûn'un yere batması, toprağın içiy ne alıp yutmasıdır. النُّورِ أَنْ أَخْرَجَ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ. Bu dokuz mucize ile kavmini küfür zulmetinden, imân nûruna çıkar. وَذَكِّرْهُمْ بِآيَاتِ اللَّهِ Ve onlara, Âllâh'ın (geçmiş kavimlerin başına getirdiği felâket) günlerini hatırlat. Fir'avn'ın elinde esir oldukları devri, zikret. إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ İşte, Mûsâ Aleyhisselâm'ın bu mucizeleri hatırlanır, hiç şüphe yok ki bunda (musibetlere) sabredici ve (nimetlere) şükredici kimseler için âyetler, ibretler vardır.

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ أَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ
يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ وَيُدَّبِحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي
ذَلِكَ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ Ey Habibim, ümmetine bildir Mûsâ Aley-

hisselâm'ın ahvâlini, ibret alsınlar. Hani bir zamanlar Mûsâ Aleyhisselâm, kavmine demişti ki; اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ Âllâh'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın. اِذْ أَنْجَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ. Çünkü O, sizi işkencenin en kötüsüne sürmekte ve oğullarınızı kesip, kadınlarınızı (kızlarınızı) bırakmakta olan Fir'avn ailesinden kurtardı. يَسُومُونَكُمْ Size fena bir azap tattırırlardı. سَاءَ الْعَذَابِ Erkek evlâtlarınızı gözünüz önünde keserlerdi, وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ hanımlarınızı bırakırlardı (hizmet için.) وَفِي ذَلِكُمْ Fir'avn'ın bu zulmünden, بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ Âllâh-û Teâlâ'dan gelen büyük bir imtihan idi, sizi bundan halas etti.

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ 7-

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ Ey Habibim, senin Rabbin ilân etmiş. Demiş ki; "Ey kullarım! Benim nimetlerime siz şükrederseniz. Sizi tevhid, taat, İslâmiyet'le şereflendirdim, en azim bir peygambere ümmet eyledim, en büyük kitabı size gönderdim. Bu nimetleri hatırlarsanız, vücûdünüze sıhhat âfiyet veririm. Ben, size nimetlerimi ziyadeleştiririm وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ ve eğer nankörlük ederseniz, hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir" diye bildirmişti.

وَقَالَ مُوسَىٰ إِنَّ تَكْفُرًا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ 8-
حَمِيدٌ

وَقَالَ مُوسَىٰ Mûsâ Aleyhisselâm me'yus olduktan sonra kavmine söyledi, baktı ki imân etmeye niyetleri yok. Dedi ki; إِنَّ تَكْفُرًا أَنْتُمْ Sizler böyle küfürde kalsanız, yalnız siz ya-

hudiler değil bütün yeryüzündeki insanlar hepsi kâfir Fir'avn olsa, **فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ** Âllâh'ın azametinden bir zerre noksan olmaz. Çünkü Âllâh, gerçekten zengindir. (O zatında) hamdedilmeye lâe yıktır. Âllâh-û Teâlâ'nın ne imânınıza ve ne de taatınıza ihtiyacı yoktur. Ancak bu emirler menfaatiniz içindir.

أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا اللَّهُ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّوا أَيْدِيَهُمْ فِي أَفْوَاهِهِمْ وَقَالُوا إِنَّا كَفَرْنَا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ

الَّذِينَ مِنْ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ Gelmedi mi size haber, kimin haberi? **قَوْمِ نُوحٍ** Sizden evvelki peygamberlerin haberleri. Nuh kavmi ki suda gark ile helâk oldu. **وَعَادٍ** Âd kavmi ki rüzgârla helâk oldu. **وَتَمُودَ** Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmi ki kuvvetli insanlar idi, sayhayı Cibril ile helâk oldular. Bunların haberleri size gelmedi mi? **وَالَّذِينَ** Onlar o kadar çoktur ki, onları Âllâh'tan başkası bilmez **جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ** Onların peygamberleri geldi onlara, **بِالْبَيِّنَاتِ** beyyine ile mucize ile geldiler. Onlar ne yaptılar? **فَرَدُّوا أَيْدِيَهُمْ فِي أَفْوَاهِهِمْ** Onlarsa (gayızlarından) ellerini ısırdılar. (Yahud taaccûblerinden veya istihza etmek maksadıyla ellerini ağızlarına koydular. Yahut peygamberlerine sukût edin diye işaret ettiler.) **وَقَالُوا** Dediler ki; Size gönderilende şüphe-deyiz, biz inkâr ediyoruz. **وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ** Bizi davet ettiğiniz tevhidden, kuvvetli bir şekk ve şüphe içindeyiz, demişlerdi.

قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ 10-

لَكُمْ مِنْ دُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى قَالُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ
مِثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ

أَفِى اللَّهِ Onların peygamberleri, onlara dediler ki; Onların peygamberleri, onlara dediler ki; *أَفِى اللَّهِ* Zahir ve bahirdir Âllâh'ın azameti. Her zerrede, Cenâb-ı Hak müşahede ediliyor. *فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ* Yerleri ve gökleri yoktan halk eden. *يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ* Sizi imâna, taata dâvet eder hatalarınızı affetmek için *مِنْ دُنُوبِكُمْ* günahlarınızı affetmek için. *وَيُؤَخِّرْكُمْ* Ve muayyen bir vakte kadar size mühlet veriyor. Onlar dediler ki; Siz de bizim gibi beşerden başka bir şey değilsiniz. *فَالْوَا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا* Babalarımızın ibadet ettiği şeylerden, bizi döndürmek istiyorsunuz. *فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ* O halde, bize apaçık bir hüccet getiriniz, demişlerdi.

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ-11
يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَىٰ
اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ Peygamberleri de onlara dediler ki; (Evet) biz de sizin gibi bir beşerden başkası değiliz. Mevlâna Celâleddin Rumi, "iyilerin ahlâkını kendinize kıyas etmeyin" diyor. Az insanlar Âllâh'ın abdalları, evliyalarından haberdar oldu. Çünkü görüyor kendisi gibi, evliyaları da kendileri gibi zannettiler ve dalalete girdiler. Basiretsizliği, körlüğünden bilmediler ki hakikatte nihayetsiz fark var. Bal arısı ile diğer arı, misk yapan ceylan ile diğer ceylân, şeker kamışı ile diğer kamış ikisi

de bir olur mu? Evliya olanlar yiyip içiyorlar fakat onların yedikleri nur-i İlâhi olur. Rûha kuvvet olur. Diğerlerinin yiyip içtiği ise fisk-ı fucura teşvik eder, yol açar. İyiliklerin arkasında Rahmetullah var, bozuklukların arkasında ise lâ'netullah var.

فَاكْفُرُوا بِاللَّهِ عَدْوًا مِن دُونِ اللَّهِ ذَلِيقَ عَذَابٍ مُّهِينٍ Fakat Âllâh-û Teâlâ, nimet tini dilediği kuluna lütfeder, dilediğine nübüvvet ve risaletle in'am eder. وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ اذیتümüzü size bir delil getirmemize imkân yoktur. Bizim yaptığımız, emr-i İlâhiye müstenittir. Ne emrederse onu yapıyoruz. وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ Mü'min olan kimse, Âllâh'a tefviz eder, O'na tevekkül eder.

وَمَا لَنَا أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَيْنَا سُبُلَنَا وَلَنْ يُضِِرَّ عَلَيْنَا مَا آذَيْنُومُنَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ

اَلَّا نَتَوَكَّلَ Nedir bize, ne mânidir, hiç bir mani yok bize. وَقَدْ هَدَيْنَا Biz, ne diye Âllâh-û Teâlâ'ya tevekkül etmiyelim. سُبُلَنَا Bizlere yolumuzu, O göstermiştir. Bizi necat, hidayet yoluna getirdi. وَلَنْ يُضِِرَّ عَلَيْنَا مَا آذَيْنُومُنَا Sizin, bize verdiğiniz eziyete elbette sabredip katlanacağız. وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ Âllâh-û Teâlâ'ya mütevekkil olan, tevekkül eder. Biz de Âllâh'a tevekkül ederiz. Eziyete elbette sebat edip katlanacağız.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَتَعُوذُنَّ فِي مِلَّتِنَا فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ Yine inatçı olan o kefereler, peygamberlerine dediler ki; لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنَا Siz böyle devam eder-

seniz, elbette sizi ya yurdumuzdan çıkaracağız ya da mutlaka dinimize döneceksiniz! أَوْ لَتَعُوذُنَّ فِي مِلَّتِنَا! Yâ dinimize avdet edersiniz yahutta aramızdan çıkıp gideceksiniz. Peygamberân-ı İzâm bu sözleri işittikten sonra, zaten gayretullaha dokunur. إِلَيْهِمْ Âllâh-û Teâlâ emretti peygamberlerine, şöyle vahyetti. "O zalimleri muhakkak helâk edeceğiz." Ne zamanki Peygamberân-ı İzâm'ın kâlbi kırık oldu, gayretullah harekete gelir. Mevlâna Celâlettin Rumi buyuruyor. "Bir ehl-i dilin dili, bir ehlûllâhın kâlbi kırılmayınca, Âllâh-û Teâlâ bir kavmi rezil rüsvâ etmez.

14- وَلَنُصَبِّحَنَّكُمْ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِهِمْ ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ

Ve (ey imân edenler,) onlardan sonra bu yerlerde behemehâl sizi iskân edeceğiz. ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ İşte bu makamımdan korkan ve tehditten sakınan kimselere hastır.

15- وَاسْتَفْتَحُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ

O peygamberler fetih (ve nusret) istediler. Anladılar ki bunlar imân etmezler. Cenâb-ı Hakk'ın lütfûnû istediler, kâhrını da düşmanlarına. Her inatçı zorba ise hüsrana uğradı. Dünyada başlarına belâ geldi, ahirette de ebedi helâk.

16- مِنْ وَرَائِهِ جَهَنَّمُ وَيُسْقَى مِنْ مَاءٍ صَدِيدٍ

Onlara, ölümünden sonra önünde cehennem vardır. (Ve orada) kendisine irinli sudan içirilecektir.

17- يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِعَيِّتٍ
وَمِنْ وَرَائِهِ عَذَابٌ غَلِيظٌ

يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ
 Bunu yudum yudum (ve meşakkatle) içecek. Fakat (fena koku ve acılığından, boğazında kalacak) yutamayacak. (Azâb-i istimdâd edecek.) Her tarafından onu ölüm saracak, (ölüm derecesine gelecek) amma ölmeyecek (ki rahat etsin. Bu mihnetten sonra,) arkasından da daha ağır bir azâb vardır.

مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَى شَيْءٍ ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ

مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ 18-
 Allâh-û Teâlâ'ya imân etmeyenlerin misâli, yapmış olduğu ameller ne oluyor? اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ Onların amelleri, fırtınalı bir günde rüzgârın şiddetle savurduğu küle benzer. لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَى شَيْءٍ Ka-zandıklarının (dünyada işledikleri hayrın) zerresini bulmaya kadir olamazlar. ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ (Hiçbir şey ellerine geçmez.) İşte bu, haktan uzak sapıklığın kendisidir.

Allâh-û Teâlâ, kâfirlerin amellerini, fırtınalı bir günde rüzgârın şiddetle savurduğu bir ateş külüne benzetmektedir ki onların ameli ne kadar iyi ve çok olursa olsun, sonuç itibariyle âhirette onlara fayda vermeyecektir. Çünkü Allâh-û Teâlâ, insanları önce kendisine ve gönderdiği peygamberlerin tamamına imân ile mükellef tutmakta olup, sevap ve mükafâtı bundan sonra vereceğini va'detmektedir.

Dolayısıyla imânı olmayanlar, yaptıkları iyi işlerin karşılığını dünyada iken alırlar ama ahirette onlara verilecek hiçbir şey yoktur.

19- أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ إِنَّ يَاشَأُ يُوْهِبُكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ

Bilmezler mi, görmüyorlar mı? Âllâh-û Teâlâ, gökleri ve yeri hak (ve hikmetle) halk etmiştir. EĞER O DILERSE SİZİ GIDERİR, ortadan kaldırıp yerinize, (O'na ziyade itaat eden) yeni bir kavim halk eder getirir.

20- وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ

Ve bu, Âllâh-û Teâlâ için de güç değildir.

21- وَبَرَزُوا لِلَّهِ جَمِيعًا فَقَالَ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُعْتَدُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ قَالُوا لَوْ هَدَيْنَا اللَّهُ لَهْدَيْنَاكُمْ سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَجْرِعْنَا أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَحِيصٍ

Yani haracû. Mâzi ile beyan buyurulmuş. Vukuun tahakkukundan kıyamette herkes, kabrinden zuhur eder çıkar, hesap ve ceza için bütün mahlûkat. Neşir; dağılmak, kabirden çıkmak. Haşır; toplanmak hesap için. Hesaba geldikleri zaman فَقَالَ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا zayıf olan, tâbi olanlar, mütekebbir olan rebislerine diyecekler ki; "Biz dünyada iken size tâbi idik. (Reyinizle peygamberleri tekzip ettik, verdikleri öğütlere yüz çevirdik.) فَهَلْ أَنْتُمْ مُعْتَدُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللَّهِ Azab-ı İlâhi'yi def edebilir misiniz? Bizden مِنْ شَيْءٍ bir şey'i def edebilir misiniz?" قَالُوا Dediler; "Biz dalâletteyiz, azaptayız si-

zin gibi. Eğer Âllâh CelleCelâlûhû, bizi hidayete getirseydi, imân etseydik, bugün bizim de size bir faydamız olurdu. Öyle ise سَوَاءٌ مَا لَنَا مِنْ مَّحِيصٍ Yoktur bize kurtuluş, bizim için bu azaptan kaçıp sığınacak hiçbir yer, kurtuluş çaresi yoktur” derler.

22- وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعَدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُمُونِي وَلُومُوا أَنْفُسَكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

Hesapları görülüp iş bitirilince şeytan diyecek ki; Âllâh-û Teâlâ, size hak va'di (dirilmeyi ve cezayı) va'd buyurmuştu. Ben de size vaadde bulunmuştum ama yalancı çıktım. (Zirâ va'dım batıldı, dirilme yoktur, ceza yoktur, olsa mâbutlarınız sizi kurtarır dedim, aldattım. Zaten benim size karşı bir gücüm yoktu. Ben, sizi yalnız inkâra çağırdım. وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ Benim bir kuvvet-i kudretim yok idi, sizi zorla Âllâh'ın yolundan çevirip de Âllâh'a muhalefet ettirmeye. Ben sadece sizi (inkâra) çağırdım. فَاسْتَجَبْتُمْ لِي Siz, Âllâh'ın davetini dinlemediniz. Şu halde vesveseler üzerine beni levmetmeyiniz. Çünkü o benim vazifem idi, siz nefsinize levmediniz. (Benim size olan düşmanlığımı, Âllâh-û Teâlâ size bildirmişti. Böyle iken Rabbinizi bırakıp, bana icabet ettiniz.) Ben bugün

azaptayım, ne ben sizi azaptan kurtarabilirim وَمَا أَنْتُمْ بِمُصْرِحِيٍّ ne de siz beni azaptan kurtarabilirsiniz. Fakat bununla beraber, اِنِّى كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونَ مِنْ قَبْلُ ben teberri ediyorum. İnkâr ediyorum, sizin dünyada yaptığınız Âllâh'a beni şerik tuttuğunuzu ben bugün inkâr ve ondan teberri ederim. إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ Çünkü zalimlere, (küfür ve mâsiyetle) nefislerine zulmedenler için elim bir azap vardır.

23- وَأَدْخِلَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا -
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ

وَعَمِلُوا Imân edip salih amel yapanlar, وَأَدْخِلَ الَّذِينَ آمَنُوا ağaçların altından ırmaklar akan cennetlere dâhil olup konulacaklar. Rablerinin izniyle orada ebediyen kalacaklardır. تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ Onların (birbirine yahut meleklerin onlara) tehiyyesi selâmdır.

Selâm; her türlü kötülüklerden, meşakkat, mihnet, kusur ve âfattan kurtulmak demektir ki Mü'minler hem dünyada hem ahirette karşılaştıkları zaman birbirlerine böyle bir duâda bulunurlar.

24- أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ
وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhive-sellem. Âllâh-û Teâlâ, nasıl bir misâl ile görmedin mi, beyan ediöyor? كَلِمَةً طَيِّبَةً Kelimeyi Tayyibe, lisan-ı şeriat ve tarikatta, yalnız Lâ ilâhe illêllah Muhammedûr Rasûlûllah'tır. Zaten Lâ ilâhe illêllah'tır, Fakat "Lâ ilâhe illêllah" "Muhammedûr Rasûlûllah" ile be-

raberdir. "Allah" Lafzai Celalin harfleri ne ise "Lâ ilâhe illâllah" da odur, "Lâ ilâhe illâllah"ın harfleri "Allah"ın harflerinden başka bir şey değildir. Sonra "Lâ ilâhe illâllah" "Muhammedûr Rasûlûllah" ile beraber bir kelime olur. Eğer "Muhammedûr Rasûlûllah" beraber olmazsa tam bir kelime değildir. Bir adam birmilyon defa "Lâ ilâhe illâllah" dese eğer "Muhammedûr Rasûlûllah"da tereddüdü varsa tam söylememiştir kâfi değildir. Kelimeyi Tayyibe, iyi güzel bir kelimedir lâkin lisânı şeriat ve tarikatte Lâ ilâhe illâllâh'tır. Bu kelime neye benzer? كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ Güzel tayyib bir ağaç, iyi meyve veren bir ağaç, hurmaya teşbih ediyorlar. أَصْلُهَا ثَابِتٌ Onun kökü yerde sabittir, وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ dalları semâya yükselmiş güzel bir ağaç gibidir.

25- تُؤْتِي أُكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

تُؤْتِي أُكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا O ağaç, meyvesini, Rabbinin izniyle her vakit verir. Bu Kelimeyi Tayyibe, Lâ ilâhe illâllâh'a fazla devam ederse yani o kadar devam eder ki kana ve ete karışacak derecede olursa, o zaman kâlpten kök tutar. Kâlpten kök tutunca yukarıya çıkar. Kelimeyi Tayyibe, amel-i salih, Âllâh'a ref oluyor. Melâikeyi Kirâm, bir Mü'minin yapmış olduğu amelleri ve zikirlerini, Âllâh'ın huzuruna ref ederler. Âllâh CelleCelâlûhû, bu amelilere bilâ teşbih bir kıymet takdir eder. O kıymet üzerinden vezne hesaba geçirilir. Bir Lâ ilâhe illallah, Mü'minin kâlbinde kökleşti mi, yukarıda dal budak verir. Âllâh'a ulaşır, ref olunur. Bu Kelimeyi Tayyibe'nin dünyadaki semeresi, daima sahibine ferah oluyor.

Kâlbinde rahat oluyor, doğruluk oluyor, sıkıntı olmaz, yardım bulur. Bunların hepsi mukaddimedir. Ahiretteki nimetler için, ahiret nimetleri dünyaya yerleşmiyor. İşte a'mâl-i salihâ, güzel bir ağacın köklendikten sonra dal budak salıp meyvesini verdiği gibi, Mü'min kâlbinde de Lâ ilâhe illâllâh yerleştiği zaman, onun dal budakları yukarıya çıkar, tatlı olan meyveleri Mü'minin kâlbine iner. *Allahü CelleCelâlûhû*, böyle misalleri beyan ediyor insanlar için. *لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ* Tâ ki düşünüp ibret alsınlar, imân etsinler, hatıra getirsinler.

وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ 26

Habis bir kelimenin (küfür ve şirk sözünün) misali de *كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ* gövdesi yerden koparılmış kötü bir ağaç benzer. (Burada müfessirin-i izâmın işaret ettikleri, acı kavun gibidir.) *اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ* Kök tutmaz acı bir şeydir, bir rüzgârla yerinden sökülür gider. Kimseye de faydası olmaz, yok olur gider. O pis kelimeler, küfür ve şirk sözleri de aynen bunun gibidir.

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ 27 وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ

Allahü CelleCelâlûhû, imân edenleri kavli-i sabit ile tesbit ediyor. Dünyada ve ahirette de sabit söz, (Kelimeyi Tevhid'le) tesbit eder. İmânı kuvvetli olanların imânını kolay kolay zâil olmaz. Eğer imânında hayatta iken bir şüphesi

varsa, küfür ile karıştırmışsa, o zaten mevzuu haricindedir. Eğer imânını küfür ile karıştırmamış olan, şeytan hazır olsa bile pek galebe edemez. Eğer mensup ise kemâldeki Evliyâullah'a zaten onların yardımı olur. Rasûl-û Ekrem'e ciddi bir muhabbeti varsa oradan da olur, tevbe de Lütf-û İlâhi de olur. Şayet imânında bir hâlel varsa, o zaman şeytan galebe ediyor. فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ Kavil-i sabit, sebat ettiği kavil ki Kelime-i Şehadet'tir. Dünya ve ahirette devam ettiği bu kavil-i sabit üzerine, Âllâh onu o kavilde sabit yapar. وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ Nifak ve küfürle nefislerine zulmeden kâfirlere ise hidâyet etmez. وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ Teâlâ dilediğini yapar.

İmân edenler, dünyada herhangi bir musibete uğrasalar ve ne kadar tâzib edilseler de dinlerinde sebat ederler, irtidâd etmezler. Kabirlerinde de Münkir, Nekir'in; Rabbi, dini ve nebisi hakkındaki sorularına! "Rabbim, Âllâh-û Teâlâ'dır, dinim İslâm ve Nebi'im Muhammed'dir" diye kolaylıkla cevap verirler.

Kâfirler ise kabir suallerine doğru cevap veremeyecekler. Sâdece "bilmiyoruz" diyeceklerdir. Mü'minler ba'slerine kadar, kabirlerinde edecekleri istirahat mukabil, kâfir ve münafıkların nasibleri azapta kalmaktadır.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ 28-

Âllâh-û Teâlâ'nın verdiği nimetleri tebdil eden, Âllâh-û Teâlâ'nın nimetlerini ne şükretmek lâzım gelirken küfrân-ı nimet yapan كُفْرًا وَأَحَلُّوا En büyük nimet İslâmiyet'tir. Din, Kur'an'dır. Bunu inkâr eden, قَوْمَهُمْ

دَارَ الْبَوَارِ ۙ Allâh'ın nimetini nankörlüğe çevirenleri ve sonunda, kavimlerini helâk yurduna sürükleyenleri görmedin mi?

جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا وَيَبِئْسَ الْقَرَارُ -29

Elbette onların yeri cehennemdir, hepsi oraya girecekler. O, ne kötü karargâhtır.

وَجَعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِهِ ۗ قُلْ تَمَتَّعُوا فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى النَّارِ

Allâh-û Teâlâ'ya şerik ve nazir de yapıyorlar, putlar veya put gibi insanları. لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِهِ Hepsinin gayeleri, Allâh'ın yolunu bırakmaktır. Onlara söyleyeceğimiz budur. قُلْ İsteddiğiniz gibi yaşayın (şimdilik) eğlenin. Zirâ hiç şüphe yok, gidişiniz cehennemdir. Dünyada putpeh restliğinden dolayı alabildiğin temettü, ettiğin kadardır. Ahiretteki yerin ancak ebedi ateştir.

قُلْ لِعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا يُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً مِّنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خِلَالٌ

قُلْ لِعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, söyle benim imân eden kullarıma. Tefsir burada bir iki beyit söylüyor, diyor ki; "Ne büyük bir şereftir bizim için. Allâh-û Teâlâ, bize "abdim, benim kullarım" diyor. يُقِيمُوا الصَّلَاةَ İmânın icabı olarak namazınızı ikâme ediniz. وَيُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ Bizim verdiğimiz rızıktan infak et. (Ey insan elindeki mal benimdir, ben verdim rızkı sana, sen ondan infak et.) سِرًّا وَعَلَانِيَةً Gizli ve

aşikâre olarak; gizli olan sadaka, aşikâre olan ise zekâttır. مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعُ فِيهِ وَلَا خِلَالٌ Öyle bir gün gelmeden önceki, onda (salih amellerden gayri) ne bir alış veriş ve ne (fayda ve sadakate yer ve imkân verecek) bir dostluk vardır. Saadetin esası, Âllâh'ı bilmek iledir. Kudret-i İlâhi'ye dair, on misâl bildiriliyor.

32- اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ

وَالَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ Öyle Âllâh ki bu gökleri halk etti, yerleri halk etti. وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً Gökten yağmurları indiriyor. فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا Gökten suyu indirip onunla rızık olarak size çeşit çeşit meyveler meydana getirdi. لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ İzni ile denizde yüzüp gitmeleri için gemileri emrinize veren hatta uçaklar da dâhildir فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ ve emriyle denizde seyir etmek üzere. وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ Nehirleri sizin emrinize musahhar etti. İsteddiğiniz gibi suları alır da bahçe tarlalarınıza götürürsünüz. Eğer musahhar etmezse, o suya nasıl muvaffak olursunuz?

33- وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبِينَ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ

Ve âdetleri üzerine, birbirini tâ- kip ve devreden Güneş'i ve Ay'ı (ziyâ vermek için) size teshir etti. وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ Gece ve gündüzü de emrinize müsehar etti. Geceyi ve gündüzü istifadenize veren, yine Âllâh'tır.

وَأَتِيكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا إِنْ-34
الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ

Size lâyık olan ne isterseniz, Cenâb-ı Hak ihsan ediyor? وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا? Eğer Âllâh-û Teâla'nın nimetlerini birer birer insan tê'dât ederse, sayalım dersenez, onu saymaya gücünüz yetmez, (sonsuzdur) saymakla bitiremezsiniz. İN İNْسَانٍ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ İnsan hadd-i zatında, Kâfir olana diyor zalumdur, nefesine zulmediyor. Doğrusu insan çok zâlim, çok nankördür.

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ-35
الْأَصْنَامَ

Bu sûreyi celilede elif-lâm ile beyan buyrulmuştur. Halbûki Sûreyi Bâkara'da **hêze beleden âminen**, diyor. Orada elif-lâm yoktur. Hikmeti budur ki; Orada, Hacer Radiyâllâhû Anhâ ile İsmâil Aleya hisselâm'ı, Kâbe'nin yerine İbrahim Aleyhisselâm bıraktığı zaman, Kâbe mâmur değildi. Fakat bu âyeti okuduğu zaman mâmur olmuştu. "Yâ Rabbi, bu beledi emin yap" demektir. Onun için elif-lâm'ın sebebi bu demektir. Hatırla o vakit ki ey Habibim, ümetine bildir ki İbrahim Aleyhisselâm şöyle demişti; "Yâ Rabbi! Bu beldeyi, (Mekke şehrini) emniyetli kıl." Nitekim Cenâb-ı Âllâh, duâsını kabul buyurmuş. Hatta İmâm-ı Âzam'ın içtihadına göre, bir adam Kâbe'nin içinde kâtil yapsa bile, Kâbe'nin içinde kısasa kısas olarak öldürülmez. Ne yapılır? O kişi, oradan çıkıncaya kaa

dar bekletilir. Oradan çıktıktan sonra cezası verilir. **وَاجْتُنِبْنِي وَبَنِيَّ** "Yâ Rabbi, beni ve evlâtlarımı putlara tapmaktan uzak tut" demişti.

رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضَلَّلْنَ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِ فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضَلَّلْنَ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ Yâ Rabbi, bu putlar, put gibi insanlar, birçok insanları idlâl etmişler. **فَمَنْ تَبِعَنِ فَإِنَّهُ مِنِّي** Bundan böyle her kim bana tâbi olur, (tevhid-dinim üzerine olursa,) o bendendir, milletim, ehl-i beytimdir. **وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ** Kim de bana karşı gelirse, (o da senin merhametine kalmıştır.) Hakikat sen Gafursun, Rahimsin. (Onlara mağfiret ve rahmet edersin.)

37- رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ دُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْعَدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوَى إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ

İbrahim Aleyhisselâm, Sârâ ile hicret ettiği zaman (Sârâ akrabalarından idi) hükümdara haber verdiler, hükümdar Sârâ'yı aldı. Sârâ, hükümdara; "ben peygamberin ailesiyim, terbiyeni bozma, başına felâket gelir" dedi. Kudret-i İlâhiye ile el ve ayakları tutulur. Tutulduğu zaman anılıyor, yaptığından pişman oluyor. Sârâ'yı hürmetle iade ediyor. Hâcer'i de hizmet için İbrahim Aleyhisselâm'a gönderiyor. İbrahim Aleyhisselâm'ı memnun ettiği için, nâmahremlik kalmasın diye İbrahim Aleyhisselâm nikâh etti. Sârâ da onu kabul etti, kabul ettikten sonra.

Sârâ'nın evlâtları olmuyordu. İsmail Aleyhisselâm, Hâcer'den dünyaya geldi. Ondan on üç sene sonra, İshak Aleyhisselâm dünyaya geldi. Sârâ Rادیاللہٰہû Anhâ ısrar etti, "bunların ikisini de benim gözümün önünden uzaklaştır" dedi. İbrahim Aleyhisselâm da bir miktar su ve yiyecek aldı ve Hacer ile İsmâil Aleyhisselâm'ı bugünkü Kâbe'nin ve zezemin olduğu yere götürüp bıraktı. Oraya bıraktıktan sonra, arkasını çeviriyor geri dönecek. Bunun üzerine Hacer Rادیاللہٰہû Anhâ diyor; "Yâ İbrahim, bizi burada garip kime bırakıyorsun?" Cevap vermiyor. Tekrar diyor; "Eğer Âllâh'ın emri ise söyle." İbrahim Aleyhisselâm da "Evet, Âllâh'ın emri böyledir." O da "öyle ise benim Âllâh'ım, beni ziyan etmez" dedi. İbrahim Aleyhisselâm müteessir idi ve duâ etti ve dedi. رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ يَأْتِي رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ "Yâ Rabbi, iskân ettim مِنْ ذُرِّيَّتِي çocuklarımdan, bazısı ki Hâcer ile İsmâil'dir. بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ Bir dere ki ekin bitmez bir vâdide. Mekkeyi Mükerreme, Arafat'a kadar bir deredir, (yayan beş buçuk saat sürer) sel yatağı kuru bir dere. عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ Senin beyt-i muharremin yanında (çünkü biliyordu beyt-i muharrem olacak.) رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ Ey Rabbim, emret de namazlarını fevt edip terketmesinler. فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ Yâ Rabbi, artık insanlardan bir kısmının kâlblerini gönüllerini oralara meyledici kıl, (bazıları ki Mü'minlerdir.) تَهْوَى إِلَيْهِمْ Bazı insanların kâlbini oraya bağla muhabbet etsinler, oraya gelsinler. وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ Semerattan, meyvelerden onların kısmetini bollaştır. لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ Tâ ki sana şükretsinsin. Âllâh-û Teâlâ, bu duâyı kabul etti. Mekkeyi Mükerreme'de kışlık ve yazlık her zaman meyveler var.

رَبَّنَا إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِي وَمَا نُعْلِنُ وَمَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ فِي-38
الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ

رَبَّنَا إِنَّكَ تَعْلَمُ Yâ Rabbi, bilirsin مَا نُخْفِي وَمَا نُعْلِنُ kâlbimizde gizleyeceğimizi de açıklayacağımızı da bilirsin. مَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ وَ مَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ Şüphesiz çünkü yerde ve gökte hiç bir şey, Âllâh-û Teâlâ'nın ilminden gizli değildir.

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ-39
الدُّعَاءِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ Hamdolsun o Âllâh-û Teâlâ'ya ki ihtiyar olduğum halde bana, İsmâil'i ve İshâk'ı bahşetti. (İsmâil Aleyhisselâm dünyaya geldiği zaman, İbrahim Aleyhisselâm 99 yaşında idi. İshak Aleyhisselâm doğduğunda da 112 yaşında idi. İshak Peygamber, İsmâil Aleyhisselâm'dan 13 sene sonra Sârâ'dan dünyaya gelmiştir. إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ Duâyı kabul eden sensin, Yâ Rabbi!

رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ-40

رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي Yâ Rabbi, bizi namaza mukim yap ve evlâtlarımın da bir kısmını. (Çünkü biliyor ki evlâtlarının bir kısmı imân etmez, nereden biliyor? Sûreyi El-Bakara'da geçti. Duâ ettiğinde Cenâb-ı Hak, bu duâyı reddediyor.) رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ Yâ Rabbi, duâmızı kabul et.

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ-41

Yâ Rabbi, beni de mağfiret et, ana ve babamı da mağfiret et ve bütün Mü'minlere de mağfiretini ihsan et. Hesap gününde kursurlarını affet.

Bu duâ, ana baba hakkı için çok büyük bir duâdır. Âllâh emreliyor. **Enişkûrli veli vâlideyke**. Bana şükret, ana babana da şükret. Âllâh'a şükrün akabinde, ana-baba şükrü geliyor. Ana babaya şükür, bu duâyı namazın akabinde okumaktır. Her namazın sonunda okumaya devam eden, hem Hâlik'ine şükretmiş hem de ana babasına şükretmiş olur.

42- وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ

وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ Ey Müslümanlar, ey Mü'minler! Zâlimlerin zulümlerini görürsün fakat zannetmeyiniz ki Âllâh gâfildir de bunların zulümlerini görmüyor. وَلَا تَحْسَبَنَّ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ Muhakkak zannetmeyiniz Âllâh CelleCelâlühû, الظَّالِمُونَ zâlimlerin yaptığından Âllâh-û Teâlâ gâfildir. Zâlimlere tehdittir, bu âyet-i kerime. Âllâh-û Teâlâ'yı sakın zâlimlerin yaptıklarından gafil habersiz zannetme! (Âllâh, onları cezalandırmaeyi, onların zulmü yanlarında kalacak, zulmünü yaptı gitti böyle zannetmeyin.) Hesap var, niçin hesaba hemen çekmiyor, إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ bu azâbı tehir ediyor zalimden? لِيَوْمٍ Bir gün için ki تَشْخَصُ فِيهِ gözler müşehhas olur, kapanmıyor. Yâni ölümden sonraya, cezalandırmayı gözlerin şaşkınlıktan bakakalacağı bir güne bırakıyor. Küfrün cezası, dünyada yerleşmiyor. Onun için küfrün cezası, ölümden sonra olacak.

43- مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُؤْسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ وَأَفْعَدْتُهُمْ هَوَاءً

Ondan sonra da kabirden çıkarken, acele olarak مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي başını kaldırır kabirden. لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ Gözünü kendine çeviremez. وَأَفْعَدْتُهُمْ هَوَاءً Kâilpleri ise müthiş korku ve hayretten bomboştur.

44- وَأَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخِّرْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ نُّجِبْ دَعْوَتَكَ وَتَتَّبِعِ الرَّسُولَ أُولَمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُمْ مِنْ قَبْلِ مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ

وَأَنْذِرِ النَّاسَ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, insanlara va'z-ı nasihat et. Kendilerine azabın geleceği (kıyamet) gününden korkut. فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا İnsanların başına bir gün gelecek ki kâfir olanlara azap günü gelecek. رَبَّنَا O gün şirk veya tekzible nefislerine zulmedenler diyecekler. أَخِّرْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ Ey "Rabbimiz, yakın bir müddete kadar azabımızı tehir et. Bizi dünyaya gönder. نُّجِبْ دَعْوَتَكَ وَتَتَّبِعِ الرَّسُولَ Yakın bir zaman için bize mühlet ver de dâvetine icabet ve Rasûllerine ittibâ ve itâat edelim" diyecekler. Cevap alırlar meleklerden tevbihen; أُولَمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُمْ مِنْ قَبْلِ مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ "Bundan evvel yemin içiyordunuz ki zevâl yok, dâimâ ne kıyamet ne de ahiret var. Sizin için bir zevâl olmadığına yemin etmemiş miydiniz?" (denilir.)

45- وَسَكَنْتُمْ فِي مَسَاكِينِ الَّذِينَ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمْ الْأَمْثَالَ

وَسَكَنْتُمْ فِي مَسَاكِينِ الَّذِينَ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَهُمْ Sizden önce (Âd ve Semûd gibi) nefislerine zulmeden kâfirlerin yerlerine yerleştiniz,

onlardan ibret almadınız. **وَتَبَيَّنَ لَكُم كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ** Size zahir olmuştu, sizden evvelki peygamberleri dinlemeyenlere ne yapmıştık. **وَصَرَبْنَا لَكُمْ الْأَمْثَالَ** Kur'ân'da size misâlleri beyan etmiştik. Bunların hepsi geldi, hiç birisini dinlemediniz.

وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ وَعِنْدَ اللَّهِ مَكْرُهُمْ وَإِنْ كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ

Hakikat onlar, (hakkı iptâl etmek için) mekir ve hile etmişlerdi. **وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ وَعِنْدَ اللَّهِ مَكْرُهُمْ** **وَإِنْ كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ** Eğer mekir, hileleri dağları yerinden oynatacak da olsa, indellah ettikleri hilenin cezası vardır.

فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ مُخْلِيفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ 47-

Zannetmeyiniz **فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ مُخْلِيفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ** Âllâh-û Teâlâ'nın, Peygamberân-ı İzâm'a va'dettiği, vâdinde hulf edeceğine ni sanma! **فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ مُخْلِيفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ** Âllâh CelleCelâlûhû galiptir, galibin galibidir. İntikamını da asilerden alır.

Nihayet onların hileleri de Âllâh'ın iznine bağlıdır. O izin vermedikten sonra, hiçbir hile netice veremez.

Bu âyet-i kerimede, peygamberimize ve Mü'minlere teselli ve teminat vardır. Şöyle ki; Âllâh-û Teâlâ, peygamberlere verdiği sözden hulf etmemiştir. Öyle ise peygamberimize ve onun ümmetine verdiği sözden de hulf etmez ve mutlaka yerine getirecektir. Çünkü O'nun, va'dini yerine getirmesine hiçbir engel yoktur. O, herkesten güçlü ve dilediği an intikam alacak güce sahiptir.

يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ 48-

يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ Ey Habibim, beyan et onlara kıyametin hâlini. Öyle bir gün ki غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ yerler başka bir yere, gökler de başka göklere tebeddül ettiği gün وَبَرَّرُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ insanlar (muhasabe ve mücâzât için) bir ve kahredici Âllâh-û Teâlâ'nın huzuruna çıktıkları gün, (Âllâh! Bütün zâlimlerden intikam alacaktır.)

وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُّقْرَنِينَ فِي الْأَصْفَادِ-49

O gün mücrimleri, (şerikleriyle) zincirlere vurulmuş görürsün.

سَرَابِيلُهُمْ مِنْ قَطَرَانٍ وَتَغْشَى وُجُوهُهُمْ النَّارُ-50

وَتَغْشَى Onların gömlekleri katrandandır. سَرَابِيلُهُمْ مِنْ قَطَرَانٍ Yüzlerini de ateş bürümektedir. (Zira hakka teveccüh etmemişlerdir.)

لِيَجْزِيَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ-51

Bununla Âllâh-û Teâlâ, (hayır ve şer) her nefsin kazancının cezasını verecektir. إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ Şüphe yok ki Âllâh-û Teâlâ, hesabı çabuk görendir. Bütün insanların hesabını bir lâhzada görür.

هَذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا بِهِ وَلِيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَهُ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ-52
أُولُوا الْأَلْبَابِ

Bu Kur'ân, bu sûre, insanlara tebliğ etmek ve anlatmak için gelmiştir. وَلِيُنذَرُوا بِهِ Onunla tebligat yapsın, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem. وَلِيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَهُ وَاحِدٌ Bilsin-

ler ki ancak Âllâh-û Teâlâ birdir, şerik ve naziri yoktur. Mülkünde hâkim O'dur وَلِيذَكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَابِ ve akıl sahipleri de iyice düşünüp ibret alsınlar. Bir Âllâh'tır, hüküm O'nundur. Ne isterse onu yapar, emrine itâattan başka çaremiz yoktur.

Bu Kur'ân veya sûre, insanlara (kâfi) bir tebliğ, (bir nasihat) tır. Tâ ki bununla inzar edilsinler. Âllâh-û Teâlâ'nın bir tek ilâh olduğunu bilsinler ki kâmil akıl sahipleri öğüt alsınlar.

